

॥ पुरुश सूक्तम ॥

ओम तच्छम योरावृणीमहे । गातुम यग्नाय । गातुम यग्यपतये ।
दैवी

स्वस्तिरस्तु नह । स्वस्तिर्मानुशेभ्यह । ऊर्ध्वम जिगातु भेशजम ।
शम नो

अस्तु द्विपदे । शम चतुशपदे । ओम शान्तिह शान्तिह शान्तिहि ॥
ओम सहस्रशीर्शा पुरुशह । सहस्राकशह सहस्रपात । स भूमिम
विश्वतो

वृत्वा । अत्यतिशठद्वशान्गुलम । पुरुश एवेदग्म सर्वम । यद्भूतम
यच्च भव्यम । उतामृतत्वस्येशानह । यदन्नेनातिरोहति ।

एतावानस्य

महिमा । अतो ज्यायाग्श्च पूरुशह ॥ १ ॥

पादोस्य विश्वा भूतानि । त्रिपादस्यामृतम दिवि । त्रिपादूर्ध्व
उदैत्पुरुशह । पादोस्येहाभवात्पुनह । ततो विश्वन्व्यक्रामत ।
साशनानशने अभि । तस्माद्विराडजायत । विराजो अधि पूरुशह ।
स जातो

अत्यरिच्यत । पश्चाद्भूमिमथो पुरह ॥ २ ॥

यत्पुरुशेण हविशा । देवा यग्यमतन्वत । वसन्तो अस्यासीदाज्यम ।
ग्रीशम इध्मशरद्धविहि । सप्तास्यासन परिधयह । त्रिह सप्त
समिधह

क्रुताह । देवा यद्यग्यम तन्वानाह । अबध्नन्पुरुशम पशुम । तम

यग्यम

बर्हिशि प्रौक्शन । पुरुशम जातमग्रतह ॥ ३ ॥

तेन देवा अयजन्तह । साध्या रुशयश्च ये । तस्मात् यग्यात्सर्वहुतह
।

सम्भृतम प्रुशदाज्यम । पशूगस्तागश्चक्रे वायव्यान । आरण्यान
ग्राम्याश्च ये । तस्मात् यग्यात्सर्वहुतह । रुचह सामानि जग्यिरे ।

छन्दाग्मिस्स जग्निरे तस्मात् । यजुस्तस्मादजायत ॥ ४ ॥

तस्मादश्वा अजायन्त । ये के चोभयादतह । गावो ह जग्निरे
तस्मात् ।

तस्माज्जाता अजावयह । यत्पुरुशम व्यदधुहु । कतिधा व्यकल्पयन्
।

मुखम किमस्य कौ बाहू । कावूरू पादावुच्येते । ब्राह्मणोस्य
मुखमासीत् । बाहू राजन्यह क्रुतह ॥ ५ ॥

ऊरू तदस्य यद्वैश्यह । पद्भ्याग्म शूद्रो अजायत । चन्द्रमा मनसो
जातह । चक्शोह सूर्यो अजायत । मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च ।

प्राणाद्वायुरजायत । नाभ्या आसीदन्तरिक्षम । शीर्षो द्यौह
समवर्तत । पद्भ्याम भूमिर्दिशह श्रोतात् । तथा लोकाग्म अकल्पयन्
॥ ६ ॥

वेदाहमेतम पुरुशम महान्तम । आदित्यवर्णम तमसस्तुपारे ।

सर्वाणि

रूपाणि विचित्य धीरह । नामानि क्रुत्वाभिवदन , यदास्ते । धाता

पुरस्ताद्यमुदाजहार । शक्रह प्रविद्वान्प्रदिशश्चतस्रह । तमेवम
विद्वानमृत इह भवति । नान्यह पन्था अयनाय विद्यते । यग्येन
यग्नमयजन्त देवाह । तानि धर्माणि प्रथमान्यासन । ते ह नाकम
महिमानह सचन्ते । यत्र पूर्वे साध्याह सन्ति देवाह ॥ ७ ॥

अद्भ्यह सम्भूतह प्रुथिव्यै रसाच्च । विश्वकर्मणह समवर्तताधि ।
तस्य

त्वश्टा विदधद्रूपमेति । तत्पुरुशस्य विश्वमाजानमग्रे । वेदाहमेतम
पुरुशम महान्तम । आदित्यवर्णम तमसह परस्तात । तमेवम
विद्वानमृत

इह भवति । नान्यह पन्था विद्यतेयनाय । प्रजापतिश्चरति गर्भे
अन्तह ।

अजायमानो बहुधा विजायते ॥ ८ ॥

तस्य धीराह परिजानन्ति योनिम । मरीचीनाम पदमिच्छन्ति
वेधसह । यो

देवेभ्य आतपति । यो देवानाम पुरोहितह । पूर्वं यो देवेभ्यो जातह
। नमो

रुचाय ब्राह्मये । रुचम ब्राह्मम जनयन्तह । देवा अग्रे तदब्रुवन ।
यस्त्वैवम ब्राह्मणो विद्यात । तस्य देवा असन वशे ॥ ९ ॥

ह्रीश्च ते लक्ष्मीश्च पत्न्यौ । अहोरात्रे पार्श्वे । नक्षत्राणि रूपम ।
अश्विनौ व्यात्तम । इश्टम मनिशाण । अमुम मनिशाण । सर्वम
मनिशाण

॥ १० ॥

॥ ओम शान्तिह शान्तिह शान्तिहि ॥

www.yousigma.com